

Børn og deres
seksuelle udvikling
Af Dorthe Sandvad,
pædagog

SEX
•ER•
GUDS
IDÉ

2

Sex er en gave fra Gud, skabt til at glæde og skabe nærhed. Inden for de rammer, Gud har sat, findes der ikke en mulighed for en større intimitet imellem to mennesker. Netop på grund af denne særstatus ønsker Satan mere end noget andet at ødelægge gaven, og en af metoderne hertil er at give børnene en fordrejet og forkvaklet indstilling og forventning til sex. Vores lette adgang til diverse medier giver Satan unikke muligheder for at præge i form af porno, tv-serier med seksuelle undertoner etc. Som kristne er det vores opgave at formidle en anden sandhed – at sex er Guds ide. Jeg håber, at denne artikel kan hjælpe med at sætte fokus på, hvordan vi som forældre, lærere og pædagoger etc. kan være med til at give barnet en sund kropsopfattelse og seksualitet – og give nogle redskaber til samtale og aktiviteter.

Hvorfor er emnet sex et tabu i forhold til børn?

Når et barn spørger: »Hvad er sex?« eller »Hvordan blev jeg født?« kommer mange af os nok til at rødme lidt, og måske må vi famle lidt efter ordene.

Sex er et emne, der ofte bringer os i forlegenhed. Børns umiddelbare lyst og nysgerrighed til at spørge om seksuelle emner rammer et krydsfelt mellem vores blufærdighed, indimellem uvidenhed, og vores lyst til at svare barnet sandfærdigt. Vi ønsker jo alle, at vores børn får et sundt og normalt forhold til

sex. At emnet gør os forlegne, er ikke så underligt. Gud skabte os som seksuelle væsener med evnen til at elske og føle sig elsket. Vi er skabt til at føle nydelse og tiltrækning af det modsatte køn, det er helt naturligt. Adam og Eva var nøgne i Edens have, men de skammede sig ikke. Først ved syndefaldet kom skammen ind, og Adam og Eva måtte tildække sig for hinanden. Dette ser vi stadig i dag. Skyld og skam er udbredte følelser i forhold til sex, og det er den primære grund til, at vi har svært ved at tale om sex på en god og fornuftig måde. Problematikken er ikke ny og bliver ikke mindre aktuell af, at mange mennesker i deres barndom har fået et forkert forhold til sex.

Hvad gør vi, når et barn spørger om seksuelle emner? Undgår vi at svare ved at tale udenom? Udsætter vi spørgsmålet ved at sige: »Det vil jeg fortælle dig, når du bliver større.« Eller irectesætter vi barnet for sit spørgsmål? Vi er nok tilbøjelige til at vælge en af ovenstående muligheder, så vi slipper for at blive konfronteret med vores egen forlegenhed eller blufærdighed. Resultatet er desværre, at barnet føler sig forkert og skamfuldt. Bliver dette en gennemgående følelse, er der stor risiko for, at barnet senere får problemer i forhold til sin kønsidentitet. Derfor er det utroligt vigtigt at skabe et rum, hvor børn har mulighed for at stille spørgsmål af seksuel karakter, uden de behøver føle sig flove. Danske undersøgelser viser, at tidlige erfaringer med

relationer, tilknytning og behovstilfredsstillelse, har stor betydning for udviklingen af seksualiteten (kilde: Projekt Janus). Ens seksualitet bliver skabt i et samspil mellem en selv, samfundet og de personer, som har betydning for barnet

Spørgsmål til overvejelse: »Hvordan er min indstilling til sex?«

»Hvordan kommer det til udtryk i forhold til min måde at møde et barns spørgsmål om seksuelle emner på?«

Børn har en naturlig og sund interesse for sig selv og deres krop og dermed også seksualitet. I det følgende afsnit vil jeg komme ind på den normale seksuelle udvikling, og siden vil vi se på, hvad der kendetegner en usund udvikling.

Børns seksualitet

I mit arbejde som pædagog støder jeg ofte på børn, der tungekysser, leger doktorlege og lignende. Mange har sikkert oplevet noget lignende – og oplevet hvor svært det kan være at agere hensigtsmæssigt, da man ofte selv bliver forlegen og måske også bekymret.

Børn fødes med en sanselighed og en lyst til at udforske sig selv, men sanseligheden er uden tilknytning til bestemte kropsdele og tillige diffus, da den taktile sans er under udvikling og endnu umoden. Igennem livet udvikler barnets seksualitet sig og en egentlig »voksenseksualitet« ses i puberteten. Barnet lærer igennem sansning (mærke og røre for eksempel) om

sin seksualitet i forhold til det udviklingstrin, han/hun befinder sig på – og denne sansning integreres i barnet og påvirker barnets selvforståelse. Et barn vil forsøge at tilpasse sin ydre og indre virkelighed, så der er sammenhæng mellem det, kroppen registrerer, og kroppens behov. Derfor skaber det store identitetsproblemer, hvis et barn eksempelvis bliver udsat for seksuelle krænkelse eller får et forkert indtryk af sin »sanselighed og lyst til udforskning«. Noget sådant skaber ubalance i barnets ydre og indre virkelighed, og et sådant barn vil oftest have svært ved at stole på sig selv og sine egne grænser.

Børns seksualitet er en proces

Et barn befinder sig i en socialiseringsproces, hvor det dels handler om det, kroppen fortæller ham/hende, dels hvordan omgivelserne (særligt de primære omsorgspersoner) reagerer, og dels hvilke normer og krav, samfundet stiller op. Dette understreger den voksnes ansvar for at lære barnet om sanselighed, kropsforståelse og seksualitet i et samspil, hvor den voksne fortolker, beskriver og italesætter barnets udvikling ud fra det udviklingstrin, han/hun befinder sig på.

Børn er skabt med en seksualitet, men børns seksualitet er meget anderledes end voksnes. Et barn har en naturlig nysgerrighed i forhold til sin krop og også de dele, vi voksne ser som seksuelle. Det er forkert at tro, at børn har en bevidst seksualitet, hvilket ellers var en udbredt

holdning indtil 1980'erne, og den dukker stadig op indimellem. Hvis et barn vrider sig som en popsanger til musik, handler det ikke om underliggende seksualitet, men om at kopiere sit idol. Det samme gælder i forhold til far, mor og børn-lege. Også det er et udtryk for et ønske om at kopiere adfærd – lave rollelege.

Hvad er normalt?

Da jeg har mødt en del mennesker, der føler sig usikre i forhold til, hvad der er normalt, har jeg valgt at skitsere den normale seksuelle udvikling. Kender man ikke en normal seksuel udvikling, kan det være svært at opdage, hvis et barn afviger/har problemer. Ifølge pjecen »Børn og seksualitet«, som kan købes på www.boernsvilkar.dk er almindelig seksuel adfærd for børn mellem 2-10 år følgende:

- At være nysgerrig i forhold til, og eventuelt røre ved familiemedlemmers køn og bryster.
- At tage tøjet helt eller delvist af.
- At udforske hinanden og hinandens kønsdele ved at se på og ved at pille.
- At lege en samleje-leg med tøj på.
- At vise numser og kønsorganer frem.
- At være interesseret i og at udforske forskellene på kønnene.
- At børnegruppen sammen elsker »frække ord«.
- At have erektion.
- At spørge om køn og sex.
- At prøve at putte ting ind i hinanden (fingre, tusser, glaskugler, bær eller lignende).

Selvom ovenstående er en normal adfærd, er det vigtigt for mig at understrege, at det ikke betyder, at vi som voksne ikke skal tale med børnene om det. At putte ting op i hinanden er, på trods af at det er normalt, ikke særligt hensigtsmæssigt. Det kan give rifter, infektioner og lignende. Det samme gælder et barn, der bliver så fokuseret på at onanere, at han/hun ønsker at gøre det hele tiden. Da må vi også ind og korrigere og huske på, at et barn lærer blufærdighed, da det ikke er noget medfødt. Det er vigtigt, når barnet korrigeres, at han/hun ikke får følelsen af at være forkert eller kommer til at skamme sig over sin nysgerrighed. Det kan være en udfordring for den voksne, da det igen leder tilbage til ens egen blufærdighed. Derfor tror jeg, det er vigtigt på forhånd at have talt sammen i familien, på arbejdspladsen, eller hvor udfordringerne måtte opstå, om mulige handlemuligheder og fælles retningslinjer. Det kan være med til at nedbryde tabuet, fjerne usikkerhed og højst sandsynligt få en til at handle bedre i situationen. At tale om udfordringerne er et stærkt våben, ikke mindst hvis man sammen kan bede om vejledning til at handle ret.

Hvornår et barn begynder at være interesseret i sin krop er meget individuelt, lige såvel som børn er forskellige på andre områder. Alle børn er skabt forskelligt. Denne forskellighed kommer også til udtryk i interessen for sig selv og sin krop. Nogle børn er fysiske

og opdager hurtigt, at kroppen har nogle funktioner, og at det eksempelvis er dejligt at røre sig selv ved tissekonen eller på tissemanden, andre børn opdager det først langt senere. Begge dele er almindeligt.

For førskolebarnet foregår udforskningen oftest i offentlighed med brug af frække ord, doktorlege etc., mens skolebarnet foretrækker at undersøge sig selv alene eller uforstyrret med en, han/hun har tillid til. Til forskel fra voksensexualitet er et barns seksualitet rettet mod barnet selv, og han/hun gør det primært for at lære sin krop at kende. Et barn føler sig heller ikke tiltrukket af andre, og kan heller ikke blive forelsket; det kommer alt sammen i puberteten.

Vi blev skabt som mand og kvinde - som piger og drenge

I børnehvealderen er barnet meget bevidst om, at man kan være en dreng eller en pige - og at der er forskel. De fleste børn synes, det er interessant, hvordan forældrene adskiller sig fysisk fra hinanden. Det er vigtigt, at man som forældre giver ens børn lov til at se en nøgen (uden skam). Har man et barn, der har lyst til at røre ens køn eller bryster, må man være tro over for sine egne grænser. Har man ikke lyst, tager barnet ikke skade af, at man siger fra. En forklaring, man kan give, er, at det vil jeg gerne have for mig selv. På den måde er man også med til at lære barnet, at man ikke

må overskride andres grænser. Ved at barnet hører dig sige fra, ruster du også barnet til selv at turde sig fra.

I forhold til den seksuelle udvikling i børnehvealderen er der ikke den store forskel på drenge og piger. Det gælder for begge køn, at » frække « ord er et højdepunkt, som skaber en pirrende fornemmelse i kroppen. Et barn vil sjældent i den alder systematisk onanere eller lignende, mens » doktorlege « er meget udbredte i børnehaven - lege, som barnet bruger for at forstå, at der er forskel på drenge og piger. Ved at forstå denne forskel bliver barnet rustet til at se sig selv som dreng eller pige. Et barn, som i den alder får en utryk eller skamfuld forståelse af sin krop og dens funktioner, vil ofte få problemer med at finde sin identitet senere i livet. Nogle undersøgelser peger på, at afhængighed af porno, homoseksualitet, »cutting« og depression kan have deres udspring i en forkert eller forvirret seksuel udvikling i børnehvealderen. Psykologisk set er børnehvealderen den tid, hvor ens identitet bliver grundlagt.

Forskellene bliver tydeligere

I skolealderen sker der flere ting. For det første bliver barnet blufærdigt. Dernæst bliver der forskelle i drenges og pigers adfærd på det seksuelle område. Den biologiske faktor, at drenge og piger er forskelligt udrustede, betyder antagelig en del for drenges større optagethed af udløsning og orgasme. Drenge

bruger oftere et seksuelt sprog og kan sagtens finde på at onanere i grupper og bruger ofte det »frække sprog« til at vinde anerkendelse og prestige hos de mindre modige. For drenge handler det meget om prestige og anerkendelse og mindre om at lære kroppen at kende på det tidspunkt. De kulturelle og sociale faktorer spiller også ind.

Piger og drenge begynder at lægge afstand til hinanden og leger i den periode mest rollelege med andre børn af samme køn. I skolealderen oplever børn også, at det er meget pinligt, at mor og far har sex – og især i den alder kan det være svært for et barn, hvis det kommer til at overvære, at forældrene er intime. I skolealderen kan man godt være kæresten, kysse og nusse lidt, men det handler om udforskning af ens egen seksualitet/sensualitet og ikke tiltrækning. For piger kan det være sværere at finde ud af og opleve, hvad seksuel ophidselse er. Begrebet vil for dem være noget skjult og mystisk, da det er sværere at opnå. Seksuel udforskning foregår meget i det skjulte, enten alene eller sammen med »bedstevinden«, hvor de undersøger hinanden, rører ved hinanden eller ved sig selv. Udforskningen handler for pigerne i den tid mest om fællesskabet – at have en hemmelighed sammen og derved forstærke venskabet. Ofte handler det også om følelsesmæssig tilfredsstillelse.

Som tidligere nævnt er det vigtigt, at vi følger med og støtter op om barnets seksuelle udvikling, der-

for vil vi i det følgende se på, hvornår udviklingen er unormal og også behandle emnet seksuelle overgreb.

Hvornår er udviklingen unormal?

Seksuelle lege skal altid foregå ligeværdigt. En stor dreng, der altid vil lege »bollelege« med en lille pige, er altid foruroligende. At det er ligeværdigt, er så vigtigt for, at en part ikke føler sig krænket – hvilket han/hun vil gøre, hvis den ene part intellektuelt og/eller fysisk er langt mere moden. Hvis et barn ønsker at onanere hele tiden, er det også en indikator på, at der er noget andet i vejen – eksempelvis at barnet mangler følelsesmæssig nærhed og har brug for at trøste sig selv. Andre ting, der falder uden for normalområdet, er, hvis et barn hele tiden vil snakke om seksuelle emner, eller – for det mindre barns vedkommende – hele tiden vil tegne seksuelle ting og har en ikke-alderssvarende viden om sex (stillinger etc.). Hvis et barn har en ekstremt indladende adfærd over for voksne og måske forsøger at røre den voksnes bryster eller tissemand, er det også foruroligende. Det samme gælder, hvis et barn bruger vold eller trusler for at få andre til at deltage i seksuelle lege eller ikke reagerer på de voksnes irettesættelser og forbud i forhold til ting, der gør ondt på andre (som at putte noget op i en piges tissekone, selvom hun siger stop).

Hvis et barn har en sådan grænseoverskridende adfærd, bør man

være opmærksom og finde ud af, hvad de bagvedliggende årsager kan være. Meget ofte kan det handle om, at barnet har deltaget i eller overværet noget, han/hun ikke kan kapere modenhedsmæssigt. Eksempelvis kan barnet have set porno eller været udsat for et seksuelt overgreb. Det anslås, at ca. hvert 10. barn i Danmark bliver udsat for en seksuelt krænkende adfærd. Krænkerne er som hovedregel kendt af familien (ca. 85 %).

Seksuelle overgreb - og senfølgerne

Det kan være svært at skelne imellem en uheldig seksuel adfærd og et seksuelt overgreb. Et overgreb karakteriseres ved, at krænker og barn ikke er ligeværdige. Et overgreb kan være af ikke-fysisk karakter, for eksempel ved at en person blotter sig over for et barn, fremviser pornografiske billeder eller tvinger barnet til at se porno eller lignende. Et overgreb kan også være fysisk, såsom beføling af kønsdele, kys og kærtegn eller vaginalt eller analt samleje. Alle børn, der oplever noget sådant, vil reagere, men alt efter hvor alvorligt og langvarigt det har været, samt hvilken rolle krænkeren havde i barnets liv, vil det påvirke barnets reaktion og senfølgerne. Børn, der udsættes for et seksuelt overgreb, oplever en række fysiske og psykiske konsekvenser, som kan følges langt ind i voksenlivet. De mest almindelige er posttraumatisk stress, angstanfald, psykosomatiske lidelser, depression, underlivsproblemer eller voldsom

aggressivitet. Listen er meget lang og kan ses på AKF's (anvendt kommunal forskning) hjemmeside.

Som forældre eller anden omsorgsperson til børn er det vigtigt at lære ens barn at sige fra, hvis nogen gør noget ved deres krop, som de ikke kan lide. Allerede fra barnet er helt lille, skal det formidles, at ens krop er ens egen – og at ingen andre må bestemme over den. Derudover skal barnet lære, at det ikke er o.k. at have dårlige hemmeligheder, men at der altid er tilgængelige voksne, som vil hjælpe, og sidst, men ikke mindst, at det aldrig er barnets skyld, hvis nogen overtræder barnets grænse. Det altid den voksne/det ældre barn, der har ansvaret.

Hvordan lærer jeg et barn at sætte grænser og respektere andres?

Forældre spiller en vigtig rolle i forhold til barnets syn på seksualitet. Det gælder derfor om at være gode rollemodeller og være åbne omkring seksuelle temaer, selvfølgelig på et alderssvarende niveau. Det vigtigste er at ruste barnet til at have selvtilid og mod til at sige fra og stå fast – også selvom han eller hun kommer til at stå alene. Som forbilleder må vi også udvise respekt og rummelighed over for andre, hvilket har en afsmittende effekt på barnet. Hvis barnet oplever, at dets grænser respekteres, vil han eller hun også lettere kunne respektere andre og stå fast på egne holdninger. I hjemmet kan man også snakke om, at det altid er i orden at

8

sige fra, hvis nogen gør noget, man ikke synes om – og at det er vigtigt at tale med en voksen om det. På skolerne og i børnehaverne kan vi hjælpe børnene til at fortolke og filtrere information og lære dem om forskellighed. Seksualundervisningen skal fokusere på at lære barnet/den unge, hvordan de skal behandle andre. Det kan ske ved at opmuntre børn til ligeværdige og følelsesmæssigt sunde venskaber, så de også rustes til at udvise empati og til at turde stole på egne følelser. Rollespil kan hjælpe et barn til at prøve at sætte grænser i en tryk ramme. Dans kan bruges til at arbejde med kropsbevidsthed og kropsfølelser. Har man en sund fornemmelse af sin krop, er man mindre tilbøjelig til at lade andre overtræde ens grænser.

Samfundets udvikling en udfordring?

Verden er i dag mættet med flere pornografiske og erotiske billeder end tidligere. Hvert af disse billeder rummer et budskab om forventninger, værdier og idealer til sexlivet, som barnet/den unge skal leve op til. Et ideal vi som kristne må tage afstand fra. Piger og drenge ligger under for et pres i forhold til at skulle efterligne nogle kønsstereotyper, som den sexede og tynde pige, den stærke og scorende playboy. For begge køn er det det ydre, der er i fokus. Mange børn udvikler forkerte forventninger til deres eget køn og mindreværdsfølelser i

forhold til det, de tænker må være normen.

Problemet med denne lette adgang til og den manglende mulighed for at sortere eksempelvis porno fra er, at barnet/den unge ikke er parat til at sortere i indtrykkene og til at håndtere den viden, de bliver påvirket med. Man skal for eksempel altid være »sexet« og »hot« – også som barn. Den voksnes seksualitet bliver påduttet barnet, som endnu ikke er klar til det modenhedsmæssigt. Dette sker blandt andet i diverse realityshows, hvor børn bliver kaldt sexede eller lignende. Dette fokus på kroppen kan medføre utilfredshed, spiseforstyrrelser og depression for barnet. Det er en udfordring, vi som forældre og pædagoger eller andre omsorgspersoner må være opmærksomme på.

Anvendt litteratur:

Frank og Cathrine Fabiano,
8 skridt tilbage til fremtiden,
Udfordringens Forlag, 2010.

Malcolm og Meryl Doney,
Hvor kommer jeg fra? Livets begyndelse fortalt for børn,
LogosMedia 2009

Ellen Schultz Jørgensen,
Politikens bog om skolebarnet, Politikens Forlag 2003.

Jill Mehlbye og Anette Hammershøi,
Seksuelle overgreb mod børn og unge - en antologi om forebyggelse og behandling,
Akf-forlaget 2006, s. 18-30.

Dorthe Sandvad,
Skyggeland - Om tabuisering af seksuelle overgreb i Danmark,
Bachelorafhandling fra Frøbel seminaret 2007.

Anne Louise Stevnshøj,
Gyldendals bog om barnet,
Gyldendal 2009.

Vibeke Bye Jensen:
Børn & unge 2005/40: »Børns seksualitet«
<http://www.bupl.dk/internet/boernogunge.nsf/0/7D67F7826B96612AC12570C100350CAA!OpenDocument>

www.netdoktor.dk.
Søgeord: Børns seksuelle udvikling

www.projekt-janus.dk

10

SEA
ER
GIDS
IDÉ

SEX
♥ ER ♥
GUDS
IDE